

סימולציה - ממשל צבאי ברצועה: יתרונות ובעיקר חסרונות ונזקים

אודי דקל | 17 ביולי, 2024 | גיליון 1880

באמצעות סימולציה מרובת שחקנים נבחן במכון למחקרי לאומי תרחיש שלפיו ישראל, במטרה למנוע את התאוששות חמאס או היווצרות כאוס מוחלט ברצועת עזה, נאלצת לכבוש את הרצועה ולהחיל עליה ממשל צבאי. הבחינה העלתה כי עלויות הכיבוש הן כבדות מאד לישראל. בנוסף, ישראל תתקשה לגבש אסטרטגיית סיום מלחמה ותימשך ואף תתעצם מלחמת ההתשה באמצעות שליחים שמנהלת איראן נגד ישראל. מעל לכל אלו, הנזק העיקרי הוא חיסול ההזדמנות לכונן נורמליזציה בין ישראל לערב הסעודית ולגבש קואליציה ביטחונית אזורית בהובלת ארצות הברית ובהשתתפות מדינות ערב המתונות וישראל.

במכון למחקרי ביטחון לאומי נערכה סימולציה לבחינת ההשלכות של כיבוש רצועת עזה והאם הוא יחולל שינוי מהותי ומהפך במגמות השליליות בזירת המלחמה.

התרחיש

- לאחר כשלון בניסיונות להגיע לעסקה עם חמאס לשחרור החטופים ולכינון הפסקת אש, השלימה ישראל את המבצע להשתלטות על מרחב רפיח והתבססה בציר 'פילדלפי' כדי לחסום את נתיב ההברחות של חמאס והתעצמות מחדש.
- ישראל שולטת בכל המעברים לרצועה. לאור המצב שנוצר, הקהילה הבינלאומית מכריזה כי משמעות המצב הנוכחי של ישראל שליטה ואחריות מלאה על רצועת עזה ועל מצבה של האוכלוסייה הפלסטינית.
- חוליות של החמאס וכנופיות פשע ממשיכות להשתלט על משאיות הסיוע ההומניטרי ומשבשות את חלוקת המזון. האו"ם וארה"ב מאשימים את ישראל בהידרדרות המצב ההומניטרי. בנוסף, בכל מקום שיש וואקום בנוכחות כוחות צה"ל, עולים גורמי חמאס ומפגינים את כוח שליטתם. לפיכך, שר הביטחון הודיע כי צה"ל יאבטח את הסיוע ההומניטרי שנכנס לרצועה, ויקים נקודות חלוקה באזורים שבהם ערוכים כוחות צה"ל.
- לאור הקיפאון במגעים להפסקת אש ולשחרור החטופים וסירוב ממשלת ישראל להציג מתווה מדיני, ארה"ב הודיעה שהיא משעה את היוזמה לנורמליזציה בין ערב הסעודית לישראל והיא שוקלת להפחית את מעורבותה בהשגת הפסקת אש והסכם לשחרור החטופים.

• **הקבינט הביטחוני בישראל החליט כי לא ניתן יהיה להשיג ניצחון במלחמה אם לא יוקם לאלתר ממשל צבאי ברצועה שיביא לפירוק שלטון חמאס ולמניעת צמיחתו מחדש.**

• **צה"ל מפעיל את יחידת הממשל הצבאי ובאמצעותה מנסה לתפעל את הרשויות המקומיות ברצועה, אך נתקל בסירוב מצד הפקידים שנתונים ללחץ כבד מצד גורמי פת"ח כמו גם חמאס שמאיימים על חייהם אם ישתפו פעולה עם הכיבוש. צה"ל הרחיב את סדר הכוחות ברצועה לשלוש אוגדות ונדרש להתמודד עם פיגועי טרור של תאי חמאס ושאר הפלגים, פשיעה גוברת בשטח הרצועה ואירועים של הפרות סדר ציבורי.**

• **ישראל נקראת שוב לבית הדין הבינלאומי בהאג – ICJ - בשל ענישת אוכלוסיית עזה ועידוד הגירה של עזתיים אל מחוץ לרצועה.**

תגובת השחקנים העיקריים לתרחיש

א. ארצות הברית: ההכרזה על כיבוש הרצועה מוצאת את ארצות הברית בתקופה הכי פחות מתאימה, בשל השפעתה על קמפיין הבחירות. המטרה העיקרית של הממשל לצלוח את החודשים הקרובים באמצעות מניעת הסלמה למלחמה אזוטרית, ולשם כך הוא מקיים גם מגעים חשאיים מול טהראן. ארצות הברית משעה את הנורמליזציה, כולל הסכם ההגנה עם ערב הסעודית. הממשל מגביר את הלחץ על ישראל לאספקת הסיוע ההומניטרי לאוכלוסיית ומאיים בסנקציות צבאיות על ישראל אם יקודמו יוזמות להתיישבות ישראלית ברצועת עזה.

ב. חמאס: בראייתו ההתבוססות הישראלית בבוחץ העזתי משרת אותו לאורך זמן. הוא גורם לאבדות בקרב כוחות צה"ל בפעולות טרור וגרילה; מייצר פרובוקציות על ציר 'פילדלפי' כדי לחבל ביחסי מצרים-ישראל; ממשיך להחזיק בחטופים החיים והמתים במנהרות, ומודיע כי יסכים לעסקה רק אם ישראל תצא מכל שטחי הרצועה ויינתנו ערבויות אמריקאיות להפסקת אש קבועה.

ג. רשות פלסטינית: מפגינה אוזלת ידה וחוסר רלוונטיות. היא דורשת כינוס וועידה בינלאומית שתפעל לסילוק ישראל משטח הרצועה וקוראת להקמת כוח בינלאומי שייטול מישראל את השליטה על הרצועה. בד בבד, היא מנסה לקדם ממשלת אחדות של טכנוקרטים שתשלוט גם ברצועת עזה.

ד. הציבור הפלסטיני בגדה המערבית: פותח בפעילות עממית אלימה, גם נגד כוחות הכיבוש הישראלי וגם נגד ההנהגה הכושלת של הרשות הפלסטינית שהוא דורש בהחלפתה וקיום בחירות מיידיות. ההתקוממות העממית מתרחבת באלימות וטרור כלפי מתנחלים בצירים, פשיטות לתוך התנחלויות ופשיטות מעבר לקו הירוק ליישובי התפר. הדבר מחייב תגבור כוחות צה"ל בסדר כוחות נרחב וגורם לדילול הכוחות הערוכים בזירה הצפונית.

ה. איראן וחזבאללה: מרוצות מכך שישראל משלמת מחירים כבדים. איראן דבקה בהמשך מלחמת ההתשה נגד ישראל באמצעות שלוחיה, ומעניקה להם חופש פעולה בתקיפת ישראל, וכן תקיפת הכוחות האמריקאים במזרח התיכון ופגיעה בנתבי השייט. בראיית טהראן, המצב החדש מפחית את החשש לתקיפה ישראלית נרחבת נגד חזבאללה בלבנון, עם זאת, היא מכריזה שאם ישראל תסלים למלחמה מול חזבאללה איראן תפעל ישירות משטחה נגד ישראל ובעלות בריתה במרחב. מנהיג חזבאללה נסראללה צובר ביטחון ומעלה את רף התקיפות נגד ישראל בעוצמה וברדיוס הפעולה. במקביל מוגבר המאמץ להברחת אמצעי לחימה וכסף לתמיכה בטרור בגדה המערבית דרך ירדן.

ו. מצרים: מאבדת את הקלפים שלה ואת יכולתה לקדם את האינטרסים שלה ברצועת עזה (כמו השבת השליטה של הרשות הפלסטינית). מצרים מטילה את מלוא האחריות על ישראל, מסרבת להפעיל את מעבר רפיח, מתגברת את כוחותיה לאורך גבול הרצועה למנוע בריחה המונית של פלסטינים ובתוך כך מפרה את מחויבותה להגבלת פריסת כוחותיה בסיני במסגרת הסכם השלום. בנוסף, קהיר משיבה את שגרירה מתל אביב להתייעצויות ומונעת מישראל את הפעלת מתחם השגרירות בקהיר. במקביל מצרים יחד עם ירדן פועלות לניגוח ישראל בפורומים בינלאומיים ומצטרפות לדרום אפריקה בתביעה להאשמת ישראל ברצח עם.

ז. ירדן: במבוכה אסטרטגית, התפרצות הפגנות אלימות של פלסטינים ותומכי האחים המוסלמים לא רק בדרישה לבטל את הסכמי השלום ולהפסיק התיאום הביטחוני עם ישראל, אלא גם כנגד המלך ובית המלוכה ההאשמי. ירדן נאלצת להתמודד עם נחילי טילי שיוט וכלי טייס בלתי מאוישים תוקפים שחוצים את מרחבה האווירי מעיראק ומסוריה לשם פגיעה בישראל. צבא ירדן מפסיק בניסיונות לירות את כלי הטייס וגם מוריד פרופיל בסיכול הברחות של אמצעי לחימה לגדה המערבית.

ח. ערב הסעודית והמפרציות: תהליכי הנורמליזציה והקשרים הדיפלומטיים עם ישראל מוקפאים, ובמקביל מגבירים את המגעים המדיניים ויחסי המסחר עם איראן.

ט. רוסיה וסין: מתלכדות למאמץ בינלאומי נגד ישראל וארצות הברית, ומקדמות עסקות נשק מול איראן.

י. הקהילה הבינלאומית: מאיימת בסנקציות כבדות נגד ישראל אם תעודד טרנספר של פלסטינים מהרצועה, או תספח שטחים בגדה המערבית; מאשימה את ישראל בהפרת צווי ה-ICJ; ICC מרחיב את צווי המעצר נגד בכירים בישראל ומפקדים בצה"ל; מתקבלת החלטה המשמרת ומחזקת את אונר"א כסוכנות המרכזית לטיפול בציבור הפלסטיני.

תובנות שעלו בסימולציה

כיבוש הרצועה משרת את אויביה של ישראל ובראשם איראן, שמקבלת לגיטימציה להמשך מלחמת התשה רב-זירתית באמצעות שלוחיה נגד ישראל. חזבאללה ממשיך בתקיפת ישראל

מלבנון ומונע את החזרת התושבים המפונים מקו העימות. בד בבד, לאיראן חופש פעולה והיא מאיצה את התקדמותה בפרויקט הגרעין. ישראל שרויה בתהליך נסיגה אסטרטגי רב-ממדי, כולל בזירת הפנים, שגוברת בה ההתנגדות לממשלה ומתרבים הגילויים של חוסר נכונות להתנדב למילואים על בסיס צו 8.

הסימולציה הצביעה על מספר מגמות שליליות לישראל, אך לא ברור לאיזו מידת חומרה הן יכולות להתפתח: הפגיעה במערכת היחסים בין ישראל לארצות הברית; הקיפאון בהסכמי השלום, האם יש סיכון בביטולם; הנטל הצבאי בכל זירות המלחמה; כיבוש הרצועה לא מסייע בפתרון הנאלם למי ניתן להעביר את האחריות לניהולה? האם ישראל יכולה לגבש אסטרטגיית יציאה מההסתבכות האסטרטגית?

אמנם עלה בסימולציה כי הכיבוש מספק מענה ליעדים הביטחוניים הבאים: מניעת צמיחת חמאס וחידוש מנגנוני השליטה שלו ברצועה; פרוז הרצועה וחופש פעולה צבאי לפירוק תשתיות טרור; אבטחת הסיוע ההומניטרי והגעתו לתושבים; מניעת כאוס - השתלטות גורמים עבריינים וקיצוניים, מניעת סומליזציה של הרצועה; קידום תהליכי דה-רדיקליזציה, תוך פיקוח על מסגרות החינוך ברצועה.

אולם, לכיבוש ולממשל הצבאי מסה כבדה של השלכות שליליות: כניסה למצב שמטיל חובות רבים על ישראל ללא ודאות לגבי מתי ואיך ניתן לסיימו? להערכת גורמים שונים עלות הכיבוש היא עשרות מיליארדי שקלים מידי שנה, מבלי לחשב את עלות השהייה של כוחות צה"ל ברצועה בסדר כוחות של שלוש אוגדות. חובות הממשל הצבאי ואחריותו: לסדר ציבורי; לאספקת דלקים; לשירותי בריאות, טיפול במגפות ותברואה; לאספקת חשמל; לארגון מגורים; לפינוי אשפה והריסות; לשירותי דת וקבורה; לחינוך; לתעסוקה; לסעד; לתיקון תשתיות כבישים; לשירותי כיבוי אש והצלה; לניהול מרשם האוכלוסין; לכינון מערכת לאכיפת חוק; שיטור, חקירה, מעצר, העמדה לדין, כליאה, ובהמשך גם שירותים ציבוריים; עלתה עוצמת איבת התושבים כלפי הממשל הצבאי שהובילה גם לרף טרור גבוה, וגילויי התקוממות והתנגדות האוכלוסייה. אלו הובילו ללחץ בינלאומי כבד על ישראל, עד לכדי בידוד מדיני וכלכלי.

בעקבות הכרזה על כיבוש הרצועה וכינון ממשל צבאי תימשך ואף תועצם מלחמת ההתשה נגד ישראל שמובילה איראן באמצעות שליחים. יתר על כן, נזק כבד במונחי מצבה האסטרטגי של ישראל יהיה חיסול ההזדמנות לכונן נורמליזציה בין ישראל לערב הסעודית ולכונן קואליציה ביטחונית אזורית בהובלת ארצות הברית ובהשתתפות מדינות ערב המתונות וישראל.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט